

JÄÄKIEKON SIIRTYMINEN ULKOKENTILTÄ SISÄLAJIKSI VUODESTA 1965 ALKAEN

Kimmo Isotalo FM, jatko-opiskelija, Itä-Suomen yliopisto/Historia- ja maantieteiden laitos. Eerikinkatu 23 A 1, 00180 Helsinki/kimmo.isotalo@alumni.helsinki.fi

TIIVISTELMÄ

Isotalo K. 2016. Jääkiekon siirtyminen ulkokentiltä sisälajiksi vuodesta 1965 alkaen. Liikunta & Tiede 53 (6), 70–78.

■ Jääkiekko on modernin yhteiskunnan peli, jonka kehitykseen toisen maailmansodan jälkeen rakennetut peli- ja harrastusolosuhteet ovat vaikuttaneet oleellisesti. Rakennusprojektit tulivat mahdollisiksi urbanisoitumisen sekä talouskasvun myötä. Taustalla vaikutti myös vasemmiston statuksen nousu, mikä kehitti Suomea pohjoismaiseksi hyvinvointiyhteiskunnaksi. Sisäpolitiikassa opetusministeriö (OPM) sai liikuntapoliittiset asiat vastuulleen 1920-luvulla ja ohjasi sen jälkeen aktiivisesti koko kansakunnan liikkumista. Alkuvaiheessa ministeriö suosi yleisurheilukenttien rakentamista, mutta kääntyi vuosisadan loppupuolelta alkaen kannattamaan sisäliikuntapaikkojen valmistamista.

Jääkiekon suosio kehittyi 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä lähtien kaupungistumisen edetessä ja laji kytkeytyi osaksi yhteiskunnallista muutosprosessia. Suomen Jääkiekkoliiton (SJL) perustaminen sekä lajin SM-sarjan käynnistäminen että maajoukkue toiminnan aloittaminen tapahtuivat kaikki 1920-luvulla. Sotien jälkeen jääkiekkoilu nousi valtiontukea nauttivien urheilulajien piiriin, mikä mahdollisti maamme ensimmäisen jäähallin rakentamisen vuonna 1965 ensimmäisiä MM-kotikisoja varten. Turnaus kasvatti jääkiekon suosiota ja ennen kaikkea Jääkiekkoliiton varallisuutta. Kisoista saadut tulot sijoitettiin vastaperustettuun Jääkiekkosäätiöön, jonka varallisuus on sittemmin edistänyt merkittävästi lajin kehitystä.

Suomen maajoukkueen orastava kansainvälinen menestys ja junioreiden lukumäärän kasvu loivat 1970-luvulla uudenlaisen jäähallien tarpeen. Tämän tyydyttämiseksi SJL ja OPM kehittivät yhteistyötavan, jolla kunnat saatiin innostumaan hallien rakentamisesta. Innostus kasvoi miesten maajoukkueen voittamien mitalien ansiosta ja viimeisten vuosikymmenten aikana jäähallit ovat yleistyneet maamme tyypillisimmiksi rakennetuiksi liikuntapaikoiksi. Asukasluvuun suhteutettuna halleja on Suomessa toiseksi eniten koko maailmaan verrattuna.

Avainsanat: jääkiekko, kilpaurheilu, liikuntapaikka, liikuntakulttuuri, yhteiskunnan muutos

ABSTRACT

Isotalo K. 2016. The transition of Finnish Ice Hockey from outdoors to indoor sport from the year 1965. Liikunta & Tiede 53 (6), 70–78.

■ Ice hockey is a modern sport where made-up environment has a significant meaning. The building of artificial ice and indoor ice rinks became possible after The Second World War that changed the world. In Finland the end of the war led to the rise of left-wing political movements, urbanization and economic growth, and eventually to the founding of a modern Nordic welfare state during the 1960s and 1970s. Sport issues were given to The Ministry of Education during the 1920s and after that ministry has strongly guided the development for example by building indoor sport places.

Hockey developed slowly in Finland during the 20th century together with the rest of the society. The Finnish Ice Hockey Association (FIHA) was founded in the 1920s and also the first main league seasons and international games were played at the same time. The Ministry of Education started to fund hockey during the 1950s, what helped significantly the building of the first indoor ice rink in 1965 to Tampere for the first Championship games in Finland. The tournament was an economic success for FIHA and the profit was given to the Hockey foundation. The foundation has since had a major influence for the development of Finnish hockey.

The Finnish national team started to gain success in the international games from the 1970s. Wins helped FIHA's goal to get more funding from the local authorities to build more indoor ice rinks. During 1980s and 1990s the national team won their first medals and championship that increased hockey's popularity and the enthusiasm to build indoor ice rinks even more. As a result the comprehensive indoor ice rink network in Finland today is the second biggest in the World, when compared to the number of population.

Keywords: ice hockey, competitive sports, sports facilities, sport culture, changes in the Finnish society

JOHDANTO

”Jokaisessa urheilulajissa pyritään kahteen perimmäiseen tavoitteeseen. Toisaalta päämääränä ovat mahdollisimman hyvät tulokset, jotka saataisiin lajista riippuen ulottaa jopa kansainvälisen menestyksen tasolle, ja toisaalta lajin kannalta riittävien harjoitusmahdollisuuksien luominen. Näin on asianlaita myös suomalaisen jääkiekon suhteen. (S.J.L. TK 1983–84: puheenjohtaja Matti Ranki)

Suomalaisen jääkiekkoilun kehitys nykyajan suosituimmaksi urheilumuodoksi on ollut vahvasti sidoksissa peli- ja harjoitusolosuhteiden rakentamiseen. Kehitys on tapahtunut toisen maailmansodan jälkeisten yhteiskunnallisten ja liikuntakulttuuristen muutosten seurauksena 1950-luvulta lähtien. Ensimmäisessä vaiheessa rakennetut tekojääradat pidensivät pelikautta ja 1960-luvulta alkaen jäähallit sekä erityisesti 1990-luvulla valmistuneet suuret monitoimiareenat ovat luoneet oivalliset puitteet urheilumenestyksen tavoitteluun ja liiketoiminnan harjoittamiseen. (Lämsä 2011: 164; Valkonen 1997)

Kilpaurheilulla on 1900-luvun alusta alkaen ollut merkittävä asema suomalaisten mielessä ja useat eri tahot ovat pyrkineet vaikuttamaan sen kehitykseen. Poliittista valtaa liikunta-asioissa käyttävä opetusministeriö on ohjannut urheilua liikuntapoliittisilla linjauksillaan, mutta myös yksityiset toimijat ovat pyrkineet vaikuttamaan vallitsevaan tilanteeseen suoralla tuella sekä rakentamalla liikuntapaikkoja. Urheiluvaikuttamisen keskiössä on ollut kansainvälisen menestyksen tavoittelu arvokilpailuissa ja erityisesti olympialaisissa suomalaisille tärkeissä perinnelajeissa, kuten yleisurheilussa, hiihdossa ja painissa. Menestyksestä suomalaiset ovat hakeneet oikeutusta olemassaolleen ja luoneet sen avulla voimakkaampaa kansallista identiteettiä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Kokkonen 2008: 19)

Viimeisinä vuosikymmeninä etenkin media on nostanut jääkiekon hyvän menestyksen ja suosion vuoksi kansallislajiksi. Jääkiekkoon on liitetty osia suomalaisuudesta ja nationalistisia elementtejä esimerkiksi sodista. Jääkiekon nousun on ajateltu kuvaavan historiallista edistystä, jossa suomalaiset ovat kehittyneet yksilöurheilijoista taktisia elementtejä haastavissa olosuhteissa käyttäviksi joukkuepelaajiksi. (Kokkonen 2008: 46; Therborn 2012)

TUTKIMUSASETELMA

Tässä artikkelissa käsittelen rakennetun liikuntaympäristön vaikutusta jääkiekon leviämiseen ja kehitykselle. Tarkastelu kohdentuu tekojääratojen sekä jäähallien merkitykseen. Tutkin siis, miten tekojäät ja jäähallit ovat yleistyneet Suomessa 1950–2000-luvulla, miten kyseiset rakennuskohteet ovat levinneet alueellisesti ja mikä merkitys leviämisellä on ollut jääkiekon kannalta. Pohdin myös yleisemmin, miten tekojaiden ja erityisesti jäähallien rakentaminen heijastuu rakennetun liikuntaympäristön merkityksen kasvuun. Teksti on osa väitöskirjaprojektiani ja siksi rajaan aiheen tässä 1900-luvun loppupuolelle ja 2000-luvun alkuun. Suomalaisen jääkiekkoilun olosuhterakentamisen varhaisempia vuosia olen tutkinut vuonna 2015 Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjassa julkaistussa artikkelissani *Luonnon armoilta halleihin: jääkiekon ensi askeleet kansallislajiksi*.

Tutkimukseni keskeinen aineisto on Jääkiekkoliiton arkisto, jota olen täydentänyt opetusministeriön arkistoilla, haastattelulla ja medialähteillä. Kirjallisuudessa erityisesti Jääkiekkoliiton historiaa valottava Ari ja Pasi Mennanderin *Leijonien tarina*, Matti Wacklinin *Kirvesrinnat – Tapparan tarina* sekä tekojääkenttien ja jäähallien historiaa avaava Helge Nygrénin *Jääkenttäsaatiot* ovat käsitelleet monipuolisesti maamme jääkiekkoilua yhteiskuntahistoriallisesta näkökulmasta. Jouko Kokkosen, Kalervo Ilmasen että Erkki Vasaran teokset valtion ja kuntien liikuntahallinnosta sekä liikuntapaik-

karantamisesta ovat niin ikään olleet tutkimuksessani suureksi avuksi. Muista tutkimuksista erityisesti Jani Mesikämnen Turun yliopistolla tekemä pro gradu *Luonnonjäältä areenoille, intohimosta leipäpuuksi* on antanut hyvää taustatukea.

Rakennetun liikuntaympäristön muotoutuminen kytkeytyy laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja eri aikakausiin, jota esimerkiksi Hannu Itkonen on kuvannut väitöskirjassaan *Kenttien kutsu*. Hyödynnän Itkosen päätelmiä omassa artikkelissani. Tutkimuksessani käyttämä metodi on ollut kvalitatiivinen sisällönanalyysi kertovien lähteiden osalta. Käytännössä olen soveltanut perinteisiä arkistotutkimuksen sekä haastattelututkimuksen toimintaperiaatteita. Kvantitatiivisia metodeja käytin puolestaan laskiessani osuuksia ja tunnuslukuja tilastoaineistosta. Lisäksi jäähallien kehityksen kartoittaminen eri vuosikymmenillä on vaatinut tilastomenetelmien sekä karttasovellusten käyttöä.

Jääkiekon synty ja leviäminen Suomeen

Kanadassa kehitetty *hockey*-peli levisi Eurooppaan 1800-luvun lopulla. Kansainvälinen Jääkiekkoliitto (IHF, myöh. IIHF) perustettiin vuonna 1908 ja laji hyväksyttiin olympialaisiin vuonna 1920. Eurooppalaisen jääkiekon keskuksina toimivat Lontoo, Pariisi, Bryssel, Praha ja Berliini, joissa laji kytkeytyi osaksi suurkaupunkielämää. (Valkonen 1997: 48–50, 53)

Suomeen *hockey* levisi 1920-luvulla, jolloin elettiin 1900-luvun alun järjestökulttuurin aikakautta. Lajin kilpailija oli jo 1800-luvun lopulla maassamme yleistynyt eurooppalainen jäähockey eli *bandy*. Samankaltaisten nimien takia bandy käännettiin 1900-luvun alussa sekä jääkiekoksi että jääpalloksi. Ennen 1920-luvun jälkipuoliskoa Suomessa pelattiin kuitenkin virallisia otteluita ainoastaan jääpallossa. Jääkiekkoharrastuksen alettua molemmat lajit innostivat väestöä; ensi kädessä ylioppilaita sekä oppikoululaisia kasvavissa teollisuus- ja kauppa-alueilla Tampereella, Helsingissä ja Viipurissa. Jääkiekko saavutti suosiota varsinkin Pirkanmaan maaseutualueella ja sai tukea Suomen Luistinliitolta. Tampereelta alkoi myös pääsarjajääkiekkoilu vuonna 1928 ja kaupungissa toimineesta jääkiekkoseura Ilveksestä tuli lajin edelläkävijä. Jääkiekko keräsikin jo 1930-luvun Tampereella enemmän harrastajia kuin jääpallo, vaikka muualla Suomessa tilanne oli päinvastainen. (Ilmanen 1996: 43–44, 67, 83–84; Isotalo 2015: 4; www.jaakiekkomuseo.fi)

Suomalainen liikunta siirtyi valtiolliseen ohjaukseen itsenäistymisen jälkeen. Valtion urheilulautakunta (VUL) perustettiin vuonna 1920 ohjeistamaan ja rahoittamaan liikunta-asioita, minkä lisäksi kunnat perustivat omia urheilulautakuntia. Jääjoukkuelajien kohdalla lautakuntien tuki rajoittui aluksi 1930-luvulla aloitettuun kenttien jäädytystyöhön, eikä esimerkiksi vuonna 1929 perustettu Suomen Jääkiekkoliitto (S.J.L.) saanut VUL:lta rahallista avustusta lainkaan. Liitto haki parannusta tilanteeseensa liittymällä SVUL:n jäseneksi vuonna 1937, mikä laajensikin jääkiekon levinneisyyttä. Sota-ajan jälkeen kehitys jatkui ennen kaikkea Hämeessä, mutta S.J.L. pyrki myös aktiivisesti luomaan uusia pelipaikkakuntia. (Ilmanen 1996: 37, 84; Vasara 2004: 50, 53, 57–58; VUL 5.3.1928, 28.2.1929, 20.2.1930)

Pelikausi pidemmäksi tekojäällä

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi eli muutoksessa. Suuri muutoliike maalta kaupunkeihin käynnistyi, teollisuus vahvistui ja teknologinen kehitys eteni. Radioiden ja televisioiden yleistyminen kotitalouksissa paransi tiedonvälitystä sekä kasvatti muun muassa urheilun kansansuosiota. Esimerkiksi vuonna 1957 radiosta pystyi kuuntelemaan kaikki Suomen ottelut jääkiekon MM-kisoista ja vuonna 1961 kisat voitiin seurata kotona jo kokonaan kuvavastaanottimis-

ta. (Hannikainen 2008: 44–45; Heiskanen & Salmi 2015: 31)

Yhteiskunnan kehityksen myötä urheilu- ja liikuntakulttuuri laajeni ja organisoitui harrastus-kilpailullisella kaudella. Urheilulajien lukumäärää ja merkitys lisääntyivät sekä SVUL:ssa että Työväen Urheiluliitossa (TUL), minkä lisäksi erikoisliitot saivat SVUL:ssa enemmän taloudellista päätäntävaltaa. (Itkonen 1996: 220–223) Urheilun kasvanut merkitys ilmeni myös julkisella sektorilla, jossa 1960-luvulla vakiinnuttaneet kuntien urheilulautakunnat toimivat aktiivisesti liikuntapaikkojen rakentamiseksi. (Ilmanen 1996: 129)

Jääkiekolle merkittävien tekojääratojen rakentaminen oli alkanut Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa 1800-luvun loppupuolella. Ensimmäisen maailmansodan takia rakentaminen kuitenkin kiihtyi vasta 1920- ja 1930-luvuilla. Tuolloin ratoja valmistui pelkästään Euroopassa jo yli 80 kappaletta. (Nygrén 1980: 7; Valkonen 1997: 33)

Suomessa tekojäärata kohosi Jääkiekkoliiton unelmasta ja realistiseksi tavoitteeksi 1950-luvun alussa. Lajin suosio oli kasvussa, uusia seuroja perustettiin aktiivisesti ja jäseniä liittyi SJL:oon 1000–1500 henkilön vuosivauhdilla. Lisäksi myös TUL:n jääkiekkojaoston harrastajamäärät lisääntyivät ja laji kohosi vuoden 1956 jälkeen yhdeksi työväenliiton suosituimmista. Uudet pelaajat ja seurat kasvattivat myös Suomessa pelattujen jääkiekkopelien lukumäärää, mikä korosti tekojääradan rakentamisen tärkeyttä. Lisäksi vaihtelevat talvet vaikeuttivat jääkiekon kehitysmahdollisuuksia. Ratkaisuksi Jääkiekkoliitto oli valmis tekemään yhteistyötä 1950-luvulla TUL:n jääkiekkojaoston kanssa, vaikka organisaatioiden yhteistoiminta yleensä sujuikin varsin huonosti. Liitot tekivät kunnille yhteisiä anomuksia tekojääratojen rakentamiseksi, mutta nämä hankkeet lopuivat jo muutaman vuoden jälkeen, kun TUL katkaisi suhteensa SVUL:n erikoisliittoihin. SJL:n sarjat edustivat kuitenkin korkeinta mahdollista kilpatasoa, ja tilanne johti usean TUL:n kaupunkilaisseuran erottamiseen työväen urheiluliikkeestä. Esimerkiksi TUL:n menestynein jääkiekkoseura Tampereen Kilpa-Veljet siirtyi TUL:sta Jääkiekkoliittoon vuonna 1959. (Bogomoloff 8.9.2016; Hentilä 1984: 458–466.)

Tekojääradan rakentamista suunniteltiin aktiivisimmin Helsingissä ja Tampereella. Näkyväksi tekijäksi nousi pääkaupungissa vuonna 1953 perustettu Keinojää ry, joka tosin kärsi jääkiekkoilun olosuhterakentamisen vastustuksesta. Esimerkiksi Lauri ”Tahko” Pihkala totesi luistelun katon alla tarkoittavan urheilun kuolemaa ja samaa mieltä olivat pitkälti myös kuntien urheilulautakunnat. SJL:ssa vallitsi tappiomieliala, sillä liiton mielestä kilpailutoiminnan järjestäminen oli ”muodostumassa ylivoimaiseksi, mikäli keinojäättä ei pian saada aikaan.” Asian edistämiseksi Jääkiekkoliitto perusti oman teknisen valiokunnan. (Isotalo 2015: 5; SJL. TK 1954–55, 1955–56)

Tampereella jääkiekolla oli vakiintunut asemansa kaupunkilaisten suosikkina ja paikalliset halusivat pysyä lajikehityksen kärjessä. Kaupungin poliittinen johto teki tekojäärata-asiaan liittyvät päätökset pikaisesti ja rata päätettiin rakentaa Koulukadun kentälle, jossa Ilves oli harjoitellut jo 1930-luvulta lähtien. Tekojään sijainnin määritteli kuitenkin viereinen Pyyrikki Oy:n tehdas, jonka toimitusjohtaja Simo Salmelin oli 1940-luvulla luvannut tarjota tekojälle tarvittavan kylmänesteen omakustannushintaan. Vuonna 1956 valmistunut Koulukadun tekojäärata vähensi edellisillä kausilla SM-sarjaa vaivanneita otteluongelmia. Kun Helsingin tekojäärata valmistui vuonna 1958, pystyttiin SM-sarjan ottelumäärä nostamaan jo 18 otteluun joukkueita kohden. (Isotalo 2015: 6; SJL. TK 1956–57, 1958–59, KK 1959–60)

Tampereen ja Helsingin kenttien jälkeen tekojääradat yleistyivät hitaasti muutaman kentän vuosivauhtia. Radoille tehtiin pitkiäkin harjoitusmatkoja muualta Suomesta, mikä kasvatti kenttien rakentamispaineita. Seuraavat tekojääradat valmistuivat 1960-luvun alussa Raumalle, Turkuun ja Lauritsalaan. Muutamaa vuotta myöhemmin tekojää saatiin myös muihin Etelä- ja Itä-Suomen kaupunkeihin sekä Ouluun. Ensimmäisessä rakennusvaiheessa yksityiset toimijat toimivat ratojen valmistajina, mutta heidän voimavaransa lopuivat usein projektien edetessä. Kunnat joutuivatkin toistuvasti osallistumaan

rakennuttajien pelastamiseen, mikä osaltaan vahvisti liikuntapaikkojen kuulumista julkisen tuen piiriin. Vastoinkäymiset eivät kuitenkaan hidastaneet Jääkiekkoliittoa, joka pyrki jatkuvasti nopeuttamaan tekojääratojen rakentamista, ”mikäli näin laajoiksi kasvaneita sarjoja on tarkoitus tulevaisuudessakin pelata.” Yhtenä tällaisena keinona toimi SM-sarjan joukkueiden lukumäärän kasvattamisen sitominen uusien tekojääratojen rakentamiseen 1960-luvun alussa. (Ilmanen 1996: 129; Kummola 13.10.2015; SJL. TK 1960–61, 1961–62)

Tekojääradat paransivat jääkiekko-otteluiden järjestämismahdollisuuksia samalla kun lajin kovin kilpailija jääpallo jäi edelleen riippuvaiseksi luonnonjäistä. Lajin toiminta taantui tässä kilpailuasetelmassa pitkälti omien johtohenkilöidensä heikon toiminnan seurauksena, ja enteellisesti vuosi 1957 jäikin jääpallon historian menestyksekkäimmäksi Helsingissä järjestettyjen MM-kisojen myötä. (Haukilähti 10.11.2015; Isotalo 2013: 10)

Hallirakentamisen ensimmäinen kausi

”Jos haluatte yhteiskunnan rakentavan teille halleja, ryhtykää te rakentamaan puolestanne yhteiskuntaa.” – Göran Luoto (Forss yms. toim. 1980: 86)

Suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen ja talouskasvu kiihtyivät 1960-luvulla, kun tieteen uusia tuloksia hyödynnettiin soveltamalla niitä politiikan ja lainsäädännön kautta. Näkyviä esimerkkejä olivat kotitalouksien kulutusmenojen kasvu, ihmisten lisääntynyt vapaa-aika sekä hyvinvointivaltion peruspalvelut, jotka tulivat kaikkien suomalaisten saataville. 1980-luvulla rahoitusmarkkinoiden vapautuminen johti kasinotalouteen, jossa pankit myönsivät löyhin perustein lainoja käytännössä kaikille niitä hakeville. Suomalaisilla oli kova usko ikuiselta tuntuvaan nousukauteen. (Ilmanen 1996: 155; Kokkonen 2010: 180, 202)

Yhteiskunnan muutokset ilmenivät myös asumismuotojen kehityksessä. Urbanisoituminen jatkui entisestään ja vuonna 1969 yli puolet suomalaisista asui ensimmäistä kertaa kaupungeissa. Maalta muuttaneet kohtasivat uuden elämäntavan, jossa populaarikulttuurin nousu ilmensi yhteiskunnan viihteellistymistä, kuten televisio-ohjelmien tarjonnan kasvua. (Hannikainen 2008) Moni kaupunkien uusi asukas muutti vastarakennettuihin lähiöihin, joissa uudet urheilulajit mahdollistivat sosiaalisen erottamisen: erityisesti nopeampoinen jääkiekko kasvatti suosiotaan. Sen sijaan Valkosen (1997) väite siitä, että toisen maailmansodan jälkeisessä ilmapiirissä suomalaiset olisivat alkaneet ihailla Pohjois-Amerikkaa ja sitä kautta uudelle mantereelle tyypillistä jääkiekkoa, ei vaikuta nykytutkimuksen (Lämsä 2011: 153; Mesikämmen 2002) mukaan oikealta.

Urheilukulttuurissa vallitsi kilpailullis-valmennuksellinen aika-kaus, jolloin poliittiset puolueet laativat liikuntapoliittisia ohjelmia ja urheilujärjestöt erillisohjelmia. Erikoisseurat yleistyivät ja esimerkiksi urheilukenttiä, liikuntasaleja ja uimahalleja rakennettiin paljon. Rakentamista vauhdittivat 1970-luvulla Loton ansiosta kasvaneet veikkausvoittovarat sekä yksityisen sektorin kasvanut rakennusinto. Kaikkiaan liikuntapaikkojen määrä kaksinkertaistui vuosien 1965–1990 välisenä aikana. Taustalla vaikutti myös vuonna 1980 voimaan tullut liikuntalaki, joka siirsi työnjakoa enemmän valtiolta kunnille. (Itkonen 1996: 223–226; Liikuntatoimen tilastoja 1989; OPM 1988:22; Vasara 2004: 374)

1980-luvulla alkaneella eriytyneen toiminnan aikakaudella liikuntakulttuuri jakautui sisäisesti eri kategorioihin, kuten harrastus-, kilpa- ja huippu-urheiluun. Ammattilaistuminen ja kaupallistuminen jakoivat vahvasti liikuntaa harjoittavia suomalaisia eri ryhmittymiin, ja loivat näiden välille eroavaisuuksia. (Itkonen 1996: 226–230) Samaan aikaan hallinnon puolella Valtion Urheiluneuvosto (VUN) ja Valtion Liikuntatieteellinen toimikunta (VLTK) korvasivat VUL:n vuonna 1967. OPM:n sisällä vastuuta siirrettiin vuonna 1966 Urheilu-

ja nuorisotoimistolle (UNTO), joka korotettiin vuonna 1973 urheiluja nuoris-osastoksi (UNO). UNTO pyrki ottamaan mallia etenkin Ruotsista, jossa valtio oli 1960-luvulla rahoittanut valaistuja kuntosalioita, urheilu- ja jäähalleja sekä tenniskenttiä. (Kokkonen 2010: 152–153; Vasara 2004; VUN 27.9.1973, 18.9, 17.12.1975, 12.4.1978)

OPM:n laajat komiteatyöt vuosina 1966–1970 nostivat kaupunkien nuoret miehet liikuntapolitiikan tärkeimmäksi ryhmäksi. Taustalla vaikuttivat pelot ihmisten lisääntyneen vapaa-ajan mahdollistamista uhkista. OPM tuki eri liikuntapaikkatyyppien rakentamista oppailla, joista jäähallien julkaisu valmistui vuonna 1972. Lisäksi jääkiekkokentät ja -hallit nousivat viidenneksi eniten ministeriön rahaa saaviksi rakennuskohteiksi vuonna 1975. VUN:n suunnitelmien pohjalta luotiin ensimmäinen liikuntapaikkasuunnitelma vuonna 1981, joka edisti urheilualuetutkimuksen tavoitteita ja merkittävien liikuntapaikkojen sijoittelua. (VUN 30.11.1977; Kokkonen 2010: 99,103,140,152–153,164; Salminen 1977: 10)

SJL:ssa mielenkiinto kohdistui erityisesti tekojääratojen ja jäähallien rakentamiseen, jotka tiedettiin tärkeiksi tekijöiksi jääkiekkoliijoiden kehittämiseksi sekä yleisön viihtyvyyden lisäämiseksi. Erityisesti naiset saapuivat seuraamaan jääkiekkoa entistä suurempilukuisena joukkona lämpimiin halleihin. Yleisellä tasolla kyse oli ilmiöstä, jossa perinteisemmät lajit alkoivat menettää suosiotaan uusille harrastusmuodoille. Uudet lajit vaativat myös usein teknisiä suorituspaikkoja, joiden rakentamiseen vain lähinnä suurilla asutuskeskuksilla oli riittävästi voimavaroja. (Isotalo 2013: 21; Kokkonen 2013: 54)

Suomen ensimmäinen jäähalli rakennettiin Tampereelle vuoden

1965 MM-kisoja varten. SJL halusi hallin alun perin Helsinkiin, mutta kaupunginvaltuuston hitaus ja rakennusongelmat viivästyttivät projektia. Liiton onneksi Tampereen kaupunginjohtaja Erkki Lindfors innostui MM-kisoista ja ryhtyi vauhdikkaasti ajamaan jäähallia kaupunkiinsa. Julkinen sektori riensi Hakametsän hallin avuksi ja 29.1.1965 valmistuneen jäähallin 5,8 miljoonan markan (10,46 milj. €) hinnasta OPM maksoi 1,8 miljoonaa (3,25 milj. €) ja Tampereen kaupunki 3,3 miljoonaa markkaa (5,95 milj. €). (Bogomoloff 8.9.2016; SJL. KK ja TK 1964–65)

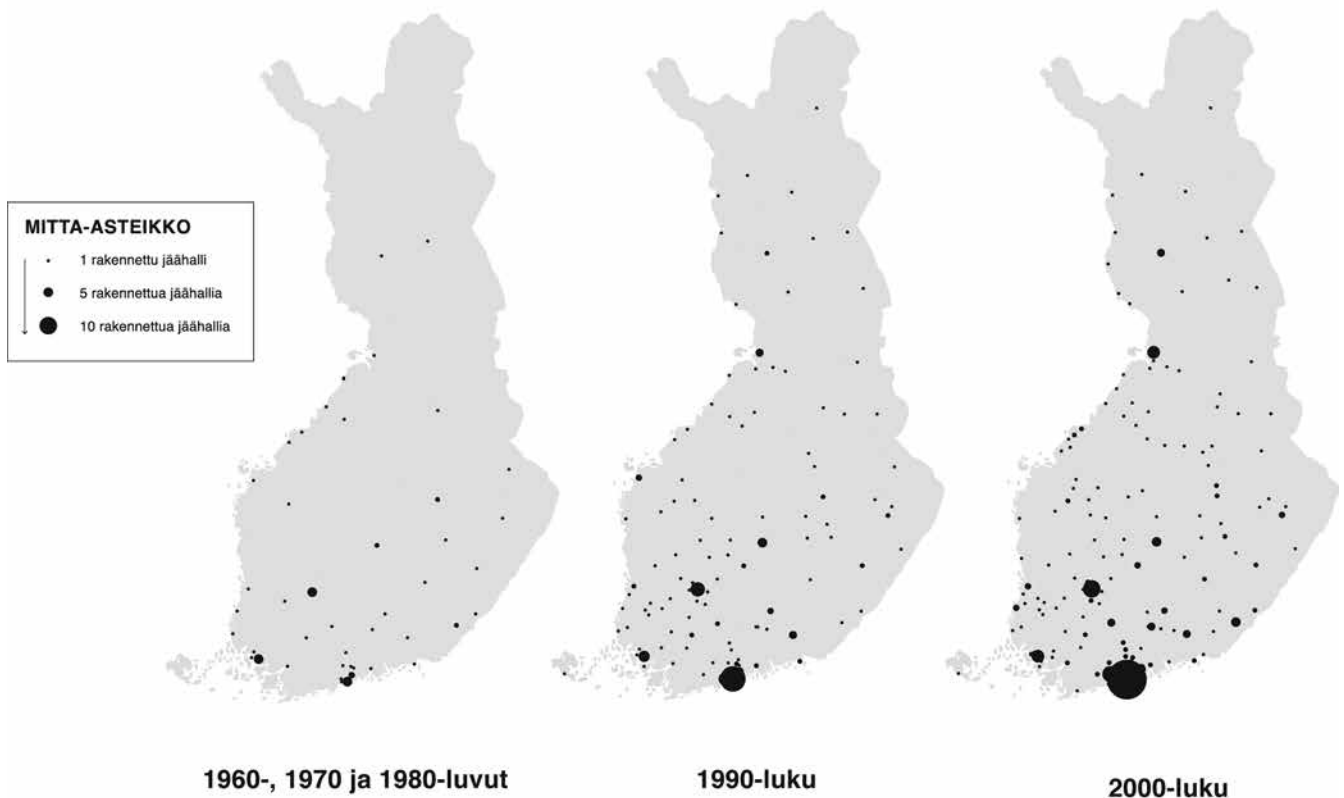
Jäähallin saaminen Suomeen 1960-luvun haastavassa taloudellisessa tilanteessa oli osoitus tamperelaisten kasvaneesta jääkiekkoinnostuksesta. MM-kisojen peruuntumisen uhatessa tamperelaiset pystyivät hoitamaan byrokraattiset ja taloudelliset esteet vauhdikkaasti. Hakametsän halli linjasi jäähallit pitkään julkisen sektorin projekteiksi, mikä oli osa isompaa muutosta, jossa kunnista kehittyi 1960-luvun aikana maamme liikuntapaikkojen pääasiallinen rakentaja ja ylläpitäjä. (Bogomoloff 8.9.2016; Ilmanen 1996: 129–130; Kummola, 13.10.2015)

Helsinkiin valmistui maamme toinen jäähalli vuonna 1966, reilun vuoden alkuperäistä suunnitelmaa myöhässä. Hallin mukana lajin painopiste siirtyi etelään pääkaupungin tarjoaminen peli- ja työmahdollisuuksien myötä. Yhdessä ensimmäiset jäähallit ohjasivat jääkiekkoa myös enemmän suuriin kaupunkeihin, joista löytyi riittävästi voimavaroja vastaavanlaisten kalliiden projektien läpiviemiseen. (Stubb 12.11.2012)

Jäähallien ja uusien tekojääratojen myötä kaudella 1966–1967

KUVA 1. JÄÄHALLIT SUOMESSA 1960–2000. Suomeen rakennettujen jäähallien lukumäärän ja maantieteellisen levinneisyyden kasvu 1960–2000-luvuilla.

Suomessa rakennetut jäähallit vuosikymmenittäin 1960–2010

KUVA 2. SUOMESSA RAKENNETUT JÄÄHALLIT 1960–2010. Suomeen eri vuosikymmenillä rakennettujen jäähallien lukumäärä ja maantieteellinen levinneisyys.

Suomessa rakennetut jäähallit 1960–2010

(Edellisvuosikymmenen hallit eivät sisälly seuraavaan.)

MITTA-ASTEIKKO

- 1 rakennettu jäähalli
- 5 rakennettua jäähallia
- 10 rakennettua jäähallia

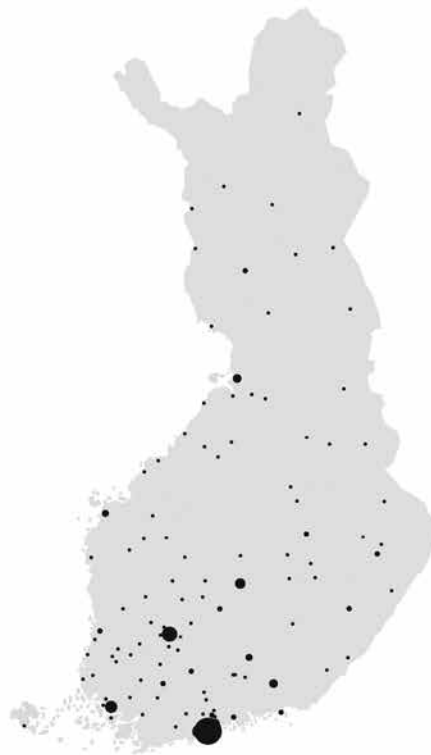
1960-luku

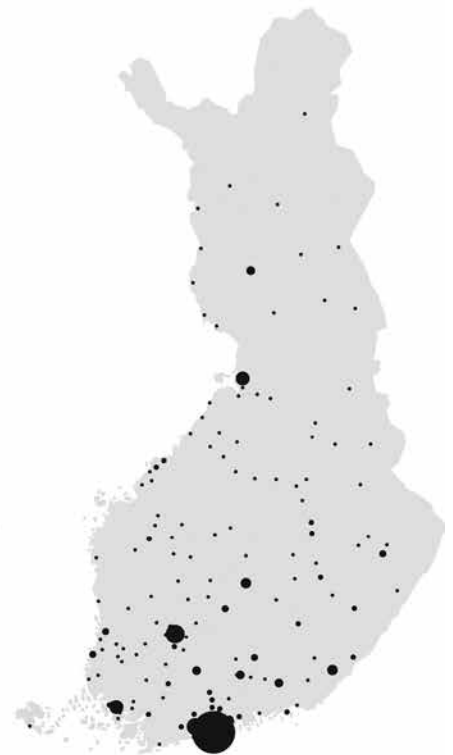
1970-luku

1980-luku

1990-luku

2000-luku

SM-sarjan otteluita ei juurikaan enää pelattu luonnonjäällä, mutta kuitenkin ulkona. Jäähalleja kaivattiin useilla paikkakunnilla, mutta rakentamista hidastivat tiedonpuute, valtion kunnille jakaminen liikuntapaikkojen rakentamisavustusten pienentyminen sekä yksityisiltä pankeilta haettujen lainojen saannin vaikeutuminen. Jäähallien massiivisuus säikäytti myös useita kuntapäätäjiä, sillä tietoa Helsingin ja Tampereen halleja halvemmista vaihtoehdoista ei aluksi ollut. (Bogomoloff 8.9.2016; Haukilahti 10.11.2015; SJL. TK 1966–83; VUN 18.2.1976)

Huippujääkiekon kannalta lopputulos oli onnistunut, sillä suomalaiset tottuivat nopeasti miellyttävissä sisäolotiloissa seurattavaan urheiluun. Seurojen keskinäinen kateus sekä Jääkiekkoliiton 1980-luvulla säätämät jäähallivaatimukset eri sarjatasoille kasvattivat jäähalliverkostoa ja toivat aikakaudelle poikkeuksellisen laadukkaan ja modernin urheiluviihteen koko Suomen saattaville, vieläpä samalla kun muut talviurheilulajit jäivät luonnon armoille. Kesälajit joutuivat puolestaan kamppailemaan katsojien ajankäytöstä, kun kesämökkeily ja lomamatkailu yleistyivät elintason noustessa ja vapaa-ajan lisääntyessä. Kesälajien omien hallien puuttuminen esti niitä myös taipumasta talvisin sisälajeiksi. (Bogomoloff 8.9.2016; Haukilahti 10.11.2015; Liite 1; SJL. TK 1966–83; VUN 18.2.1976)

Harjoitteluun tarvittuun jäätilan riittävydestä kehittyi kuitenkin jääkiekon pysyvä ongelma. Paremmat olosuhteet mahdollistivat laadukkaan harjoittelun, mikä johti urheilulliseen menestykseen, mikä taas kasvatti jääkiekon harrastajamääriä ja samalla jääpulaa. Ongelman ratkaisemiseksi katettiin useita jo olemassa olleita tekojääratoja ja uusia halleja rakennettaessa suosittiin paljon kevyitä sekä edullisia malleja, kuten kuplahalleja. Junioriekkoilulle tärkeä saavutus oli ensimmäinen pelkästään sen tarpeisiin vuonna 1976 Helsinkiin valmistunut jäähalli. Myllypuron hallin rakentamista edesauttoi monen muun vastaavan projektin tapaan vuonna 1966 perustetun Jääkiekkosäätiön ja OPM:n kanssa tehty tekninen yhteistyö sekä SJL:n 1970-luvun puolivälissä aloittamat Jäähallipäivät, joilla rakentamisen eri osapuolet saivat tarvittavaa tietoa ja pystyivät verkostoitumaan keskenään. (Bogomoloff 8.9.2016; Haukilahti 10.11.2015; Liite 2; SJL. TK 1981–82)

Useissa rakennusprojekteissa merkittävin tekijä oli vuonna 1981 perustettu Jääkiekkoliiton jäähalli- ja tekojääratoimikunta, josta kehittyi myös nopeasti olosuhterakentamisen merkittävin elin. Toimikunnan tekemän jäähalli- ja tekojäärataseelvityksen myötä SJL oli ainoa SVUL:n jäsenliitoista, jolla oli oma liikuntapaikkarakentamisen tavoiteohjelma jo 1980-luvulla. Lopputuloksena jäähallien lukumäärä kolminkertaistui noin 60 halliin 1980-luvun aikana. Toimikunta korvattiin myöhemmin Jäähallivaliokunnalla, jonka johtohahmo Pekka Paavola omaksui pohjoisamerikkalaisen markkinointistrategian. Siinä jäähallit esiteltiin nuorten harrastuspaikkoina, joiden rakentaminen piristäisi kuntien taloutta. SJL:n Paavolan ja Seppo ”Kimi” Liitsolan sekä toisinaan myös OPM:n Timo Haukilahden johdolla jäähallidelegaatit kävivät esittelemässä eri hallivaihtoehtoja kunnissa ja lupasivat niin Jääkiekkosäätiön kuin OPM:n rahallista tukea. Tämä sai päättäjät innostumaan jäähallien rakentamisesta, vaikka kunnan maksettavaksi jäi tuen jälkeenkin keskimäärin 90 % kokonaiskustannuksista. ”*Jääkiekkoliiton ja opetusministeriön yhteistyö on ollut poikkeuksellista ja huippuesimerkki siitä, miten tällaisia asioita tulisi hoitaa.*” (Haukilahti 10.11.2015; Mennander & Mennander 2003: 136–137; SJL. TK 1976–77)

Kokonaisuudessa olosuhterakentaminen eteni SJL:n 1980-luvulla luoman jäähalliohjelman mukaisesti ja vuonna 1990 Suomessa oli jo 67 hallia sekä 35 tekojäärataa. Rakentaminen levisi Tampereen ja Helsingin kautta Länsi-Suomeen, jota seurasivat muut Etelä-Suomen paikkakunnat sekä Itä- ja Pohjois-Suomi viimeisimpinä. (Liite 2) Kansainvälisessä vertailussa Suomi tosin oli edelleen paljon jäljessä jäähallirakentamisen kärkimaita, sillä samaan aikaan Ruotsissa oli 200 ja Kanadassa yli 3 000 jäähallia. (Mennander & Mennander 2003:

136–138; SJL. TK 1990)

Talousalue, jolla jääkiekkoseura toimi, alkoi yhä selvemmin määrittää joukkueiden menestymismahdollisuuksia 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Suurin osa Suomen mestarijoukkueista onkin historian aikana tullut Helsingistä, Tampereelta tai Turusta. Muilla paikkakunnilla menestyksekkäitä joukkueita olivat erityisesti paikallistehtaiden hallitsemat Porin Rosenlewin urheilijat (RU-38) ja Lahden Upon Pallo, jotka keräsivät menestyviä joukkueita värväämällä pelaajia asunnoilla ja työpaikoilla. Uusien ja monesti puoliammattilaisiksi kohonneiden tamperelaisten pelaajien ansiosta tehdasjoukkueet kirivät muiden joukkueiden etumatkaa. (Heiskanen & Salmi 2015; Majasaari 1994)

Tehdasjoukkueita suurempi harppaus ammattilaisuutta kohti otettiin vuonna 1975 itsenäisen SM-liigaosakeyhtiön perustamisen myötä. Liiga siirsi jääkiekkoliiton päättäntävaltaa pieniltä seuroilta isoille ja ennen kaikkea maaseudulta kaupunkiin. Organisaation ensimmäiseksi toimitusjohtajaksi valittiin Kalervo Kummola, josta on sittemmin tullut merkittävä vallankäyttävä jääkiekko- ja urheilupiireissä. Kummola on toiminut aktiivisesti jääkiekon aseman parantamiseksi laajan kontaktiverkostonsa avulla sekä esimerkiksi tukenut olosuhtevastaavien Jääkiekkoliitossa tekemää työtä. (Bogomoloff 8.9.2016; SJL. TK 1975–76)

Jääkiekko kasvaa suosituimmaksi

Talouslama iski Suomeen 1990-luvun alkupuolella, mistä seurasi konkurssiaaltoja, korkeat työttömyysluvut, julkisen sektorin leikkaukset ja rahoitusmarkkinoiden ongelmat. Samoihin aikoihin ylähältä johtamisen aikakausi päättyi ja valtio vähensi kuntien ohjausta sekä lakkautti keskusvirastojärjestelmän. Taloussuhdanteet kääntyivät vuosikymmenen jälkipuoliskolla rakenneuudistuksen myötä nousuun ja teknologiateollisuudesta kasvoi Nokian johdolla Suomen uusi menestysresepti uudistuvan metsäteollisuuden ohella. Tosin yleisesti vanhan ja raskaan teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet. (Hannikainen 2008)

Liikuntakulttuurissa keskiöön nousi markkinatalouden ehdoilla toimiva liikunnan palvelutuotanto. Samoin kilpa-, huippu- ja kuntoliikunta eriytyivät lopullisesti toisistaan ammattilaisuutensa myötä. (Heikkala 1998) Valtion liikuntapaikkarakentamisessa muutosta edustivat uusina rahoittajina mukaan tulleet Euroopan Unionin rakennerahastot sekä 1990-luvun alussa perustettu Valtion liikuntaneuvosto (VLN). Neuvoston puheenjohtajaksi valittiin Harri Holkeri julisti tavoitteekseen tehdä neuvosto ja maassamme paljon valtaa käyttäneet urheilun keskusjärjestöt tarpeettomiksi. TUL:n ja SVUL:n valtakausi päättyikin nopeasti osana muun keskushallintojohtoisen organisaatiojärjestelmän purkautumista, kun ne liittyivät vastaperustettuun Suomen Liikunta ja Urheilu ry:hyn (SLU). SLU:ssa vanhojen järjestöjen toiminta supistui huomattavasti. (Kokkonen 2010: 271–272; Valmennus & Kunto 3/1992)

SLU:n perustamisessa vaikutusvaltaiseksi organisaatioksi kasvaneella Jääkiekkoliitolla oli suuri rooli: yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimettiin SM-liigan puheenjohtajana toiminut ja kansansuosioita nauttinut Martin Saarikangas. Lisäksi SJL pääsi ostamaan itselleen huomattavan osuuden Suomen Urheiluopistosta SVUL:n ajaututtua taloudelliseen ahdinkoon. (Kokkonen 2010: 271–272; TS 29.7.1993)

Talouslama romahdutti maamme liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapalvelujen tuotanto supistui talouden kaventumista rajummin. Kuntien liikuntapaikkoihin osoittamien varojen määrä laski 1970-luvun puolivälin tasolle. (Ilmanen 1996) Leikkaukset kohdistuivat kuitenkin liikuntapaikkoihin varsin epätasaisesti. Esimerkiksi maamme laajan uimahalliverkoston rakentaminen tuli pitkälti päätökseen 1990-luvulle tultaessa, jolloin hallit edustivat Suomen yleisimpiä rakennettuja urheilupaikkoja. Samoihin aikoihin alkoi jäähallira-

kentämisen huippukausi, jota edes lama ei hidastanut. Päinvastoin, hallien rakentaminen kiihtyi tasaisesti aina vuoteen 1997 saakka ja vuonna 2006 jäähallien määrä ohitti uimahallien määrän yleisempinä rakennettuina liikuntapaikkoina. (Sisäministeriö 31/2007)

Sekä uima- että jäähallit edustavat suuntausta, joka on ollut tavanomainen nykyaikaisella liikuntakulttuurille. Siinä kehitys on johtanut liikkumisen siirtymistä ulkoa sisälle. Vaikka molemmat hallit on myös nähty kunnissa veronmaksajia houkuttelevina statussymboleina, edustavat ne monella tapaa eri ääripäitä; uimahalliverkosto rakennettiin pitkälti 1960–1980-lukujen aikana opetusministeriön myöntämän valtiontuen ja neuvonnan vauhdittamana. Uimahalleja pidettiin tärkeinä uimataidon opettamisen kannalta ja ne olivat koko kansan yhteisiä liikuntatiloja. Jäähallien käyttö taas on rajattu erittäin suppealle harrastajajoukolle, joka on lähtökohtaisesti itse joutunut vakuuttamaan päätöksentekijät hallihankkeidensa tarpeellisuudesta jokaisessa kunnassa. Jääkiekkoväki ja muut jääurheilun harrastajat olivat kuitenkin muodostaneet muita liikuntaharrastajia yhtenäisemmän ryhmän, joka on myös aktiivisesti ajanut etujaan ja osannut kertoa tarjolla olevista vaihtoehdoista. Esimerkiksi 1900-luvun loppupuolen teknologisen kehityksen seurauksena perusjäähallin rakentaminen tuli halvemmaksi kuin pienoisuimahallin. Jäähallihankkeiden apuna ovat toimineet myös useat yksittäiset puuhämiehet, jotka ovat ajaneet hallien rakentamispäätöksiä kuntien byrokratiakoneistojen läpi. Innokkaita jäähallihankkeiden edistäjiä ovat olleet esimerkiksi Erkki Lindfors (Tampere), Harry Harkimo (Helsinki), Kari Aro (Fors-sa), Hannu Ansas (Turku) ja Jorma Kajanto (Savonlinna). (Haukilähti 10.11.2015; Kokkonen 2013: 54, 114)

Jääkiekko nousi 1990-luvulla Suomen suosituimmaksi urheilulajiksi yleisömäärillä, medianäkyvyydellä ja sponsorisopimuksilla mitattuna. Lajin suosion kasvu ilmeni erityisesti kiihtyvänä jäähallien rakentamisena. Maajoukkueen kansainvälinen menestys paransi markkinointimahdollisuuksia ja heikkolumiset talvet saivat kunnat rakentamaan halleja. Lopputuloksena hallien määrä moninkertais-tui. Maahamme valmistui vuosina 1990–2003 yli 160 jäähallia lisää. (Kuva 1) Rakentamisen myötä liiton tavoite oli rakennuttaa halli jokaiseen 20 000 asukkaan kuntaan ja nostaa hallien kokonaismäärä 300 kappaleeseen. Innokkuuden negatiivinen puoli näkyi osassa yksityisin varoin aloitetuissa rakennusprojekteissa, jotka ajautuivat taloudellisten ongelmien takia kuntien omistuksiin. (Haukilähti 10.11.2015; Sisäministeriö 31/2007; SJL. TK 1991; 1996; 1997)

Samalla vuosikymmenellä rakennettiin myös maamme ensimmäiset monitoimihallit Turkuun (1991) ja Helsinkiin (1997). Ne olivat osoitus hallikonseptin muutoksesta. Näissä suurhalleissa on pystytty järjestämään jääkiekkopelien lisäksi myös paljon jääkiekon ulkopuolista toimintaa. Itse jääkiekko-otteluista on pyritty luomaan NHL:n kaltaisia elämyksiä, jossa asiakkaan viihtymiseen ei vaikuta pelkästään pelin lopputulos. Monitoimihallien rakentamiselle on ollut yhteistä aitiomyyntiin perustunut rahoitus, ravintolapalveluiden korostuminen sekä projekteja voimakkaasti ajaneet puuhämiehet. (Ilmanen 1996: 213; Mennander & Mennander 2003: 138–140, 385; OPM:n työryhmien muistioita 1988:22)

Hartwall Arena oli Jokereiden johtohahmo Harry ”Hjallis” Harkimon vetämä projekti Suomen vuoden 1997 MM-kisoja varten. Yrittäjänä ja purjehtijana tunnettu Harkimo oli innostunut jääkiekosta 1990-luvun alussa ja aloittanut samalla Jokereiden uudistamisen Pohjois-Amerikasta kopioimiensa mallien mukaisesti. Monitoimihallin idea tuli niin ikään NHL:stä, jossa yleisön viihtyvyyteen ja ottelutapahtumien tuoton maksimoimiseen oli panostettu jo useita vuosikymmeniä aiemmin. Harkimon avuksi hakuprojektiin toi painoarvoa SLU:n ja SM-liigan puheenjohtaja, liike-elämän vaikuttaja ja tuleva vuosineuvos Martin Saarikangas. Harkimo tarvitsi hankkeelleen OPM:ltä 20 miljoonaa markkaa (4,2 milj. €), jota varten hän esitteli ideaansa VLN:ssa 23.5.1995. Suomalaisen yleinen mielipide oli hallia suosiva Leijonien vain noin kaksi viikkoa aiemmin voitta-

man maailmanmestaruuden ansiosta, mutta VLN:ssa riitti epäilijöitä. Timo Haukilähti (10.11.2015) kuvailee tilannetta poikkeukselliseksi ”*Aluksi moni oli sitä hallihanketta vastaan. Harkimon koko esitys oli kuitenkin niin lennokas, että koko liikuntaneuvosto innostui tästä hankkeesta ja se anomus meni läpi tällä yhdellä esityksellä. Se teki niin hyvin sen, että nää (Neuvoston) vassaritkin innostuivat ideasta...Ehkä Harkimon uutena esittämä aitiomyynti oli se ratkaisevin tekijä. Se oli sellainen käärmeenlumoaja...*”

Neuvosto antoi tilaisuuden jälkeen yksimielisen puoltopäätöksen Hartwall Arenan rakentamiselle sekä esityksen Harkimon miljoonatuella. ”*Perusteluissaan liikuntaneuvosto vetoaa hallin yhteiskunnalliseen merkitykseen erityisesti pääkaupunkiseudulle, mutta myös koko Suomelle. Liikuntaneuvosto perustelee hanketta myös työllisyysvaikutuksilla: hallin rakentaminen tulisi olemaan yksi pääkaupunkiseudun tärkeimmistä lähiaikojen työllistäjistä rakennusalalla.*” Valtiovallan myönteinen suhtautuminen takasi myös luotonannon projektin loppusummalle yhdessä aitiomyynnin (84 milj. mk/19 milj. €) ja SJL:n sijoituksen (1 milj. mk/681 000 €) kanssa. Kisojen jälkeen Harkimo alkoi myydä hallirakentamisosaaamistaan ympäri Eurooppaa ja yksityinen sektori nousi yhdeksi vaihtoehdoksi kymmeniä miljoonia maksavien urheilupaikkojen toteuttamisessa. (Mennander & Mennander 2003: 141; VLN 23.5.1995)

Jäähallirakentaminen hiipui 1990-luvun lopussa, eikä OPM:n tarvinnut enää tukea alaa voimakkaasti. Esimerkiksi vuosina 2003–2005 vain kahdelle hallille myönnettiin avustusta. Nykyiset noin 220 jäähallia sekä 51 tekojääaluetta muodostavat riittävät olosuhteet jääkiekon harrastamiselle koko maassa ja halleja on levinnyt jopa alle 10 000 asukkaan kuntiin, kuten Kangasniemelle ja Polvijärvelle. Kehitystyö kuitenkin jatkuu, sillä useat vanhat jäähallit ovat laajojen korjaustöiden tarpeessa, eikä niiden energiatehokkuus ole ihanteellinen. Lisäksi isoja monitoimiarenahankkeita on suunnitteilla ainakin Helsinkiin ja Tampereelle. (Bogomoloff 8.9.2016; Liikuntapaikkarakentamisen avustushakemukset 2000–08; Liite 1)

Suomessa jäähalleja on jo 1960-luvulta lähtien arvosteltu kalleudesta, sillä hallien rakentamisen on pelätty vievän rahoitusta pienemmilta liikuntapaikoilta. Jäähallien ongelmallisuus liittyy kuitenkin hinnan sijaan ennen kaikkea niiden käyttöön: Kansallisissa liikuntatutkimuksissa, 2009 ja 2010, on ilmennyt, että jäähalleja käyttää ainoastaan 1–2 prosenttia liikuntaa harrastavista suomalaisista. Tämä johtuu pitkälti siitä, että vain 14 prosenttia suomalaisista harrastaa liikuntaa urheiluseurassa ja viisi prosenttia muussa liikuntajärjestössä. Jäähallien jäävuorot taas jaetaan perinteisesti juuri seurojen kesken. Huomionarvoinen seikka on myös, että jäähallit ovat edistäneet ennen kaikkea miesten ja poikien liikuntamahdollisuuksia, samalla kun esimerkiksi naisten ja tyttöjen suosima ratsastus on joutunut tulemaan toimeen huomattavasti pienemmillä tukivaroilla. Tästä näkökulmasta suomalaisten on ollut myös vaikea ymmärtää, miksi julkisilla varoilla pitäisi tukea ammattilaisliigaseurojen toimintaa esimerkiksi rakentamalla halleja. (HS 22.1.2016)

JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut rajusti toisen maailmansodan jälkeen. Urbanisoituminen, hyvinvointivaltion rakentaminen ja suomalaisten työpaikkojen keskittyminen palveluihin tapahtuivat 1950–1990-luvuilla. 1990-luvun lama johti kuitenkin uuteen murrokseen, josta Suomi nousi teknologisen kehityksen huippumaaksi Nokian johdolla. Vuonna 2007 alkaneen ja edelleen jatkuvan globaalien talouskriisin seurauksena Nokian menestystarina kuitenkin päättyi ainakin hetkellisesti ja talouskasvua joudutaan jälleen etsimään uusista lähteistä. Sukupolvenvaihteeseen suuriksi yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi ovat jatkuvien talousongelmien lisäksi nousseet alati kiihtyvä kaupungistuminen sekä maahanmuutto.

Liikunta- ja urheilukulttuuria kehitettiin pitkään nationalistiset ja kilpaurheilulliset motiivit edellä, kunnes 1970-luvulta alkaen niiden rinnalle ja ohi nousivat kunto- ja harrasteliikunta. Samaan aikaan urheilu modernisoitui ja uudet lajit vaativat rakennettuja ja monipuolisia liikuntapaikkoja. Liikunta alkoi siirtyä enenemässä määrin sisätiloihin. 2010-luvulla urheilun motiivit ovat jälleen muuttumassa ja tänä päivänä liikunnan kautta on tyypillistä tavoitella äärikokemuksia sekä ulkonäöllistä hyväksyntää. Joukkueurheilulajit ja itsensä kehittämiseen tähtäävät muodot ovat vieneet perinteisten kansallislajimme harrastajia, minkä seurauksena joitakin kansallislajeina pidettyjä muotoja harrastetaan vain maaseudulla.

Suomalainen jääkiekkoilu kehittyi toisen maailmansodan jälkeen pitkän prosessin kautta merkittäväksi urheilulajiksi maassamme. Jääkiekko on pystynyt rakennuttamaan maamme mittakaavassa ainutlaatuiset harrastus- ja kilpailuosuhteet rakennutun liikuntakulttuurin yhtenä näkyvimmistä osa-alueista. Nykyään jäähalleja on yli 220 kappaletta ja asukaslukuun suhteutettuna halleja on enemmän vain Kanadassa. Ruotsin mallin mukaisesti suurin osa jäähalleista on rakennettu julkisilla varoilla, mutta 1990-luvulta lähtien mukaan on ilmestynyt myös yksityisellä rahalla rahoitettuja halleja. Tämä on seurausta lajin 1980-luvun lopulla alkaneesta ammattilaistumisesta ja viihteellistymisestä sekä SJL:n strategiamuutoksesta. Sen seurauksena tekojää- ja jäähallivaliokunta alkoi markkinoida olosuherakentamista kunnille hyödyllisenä asiana, mikä näkyy selkeänä muutoksena hallien valmistumisluvuissa. Vuosina 1965–1990 Suomeen rakennettiin yhteensä 60 jäähallia (2,4/vuosi) ja uuden strategian omaksumisen jälkeen vauhti viisinkertaistui (12,3 / vuosi) vuosina 1990–2003. (Kuva 1)

Jääkiekon tasaisesti kasvanut suosio on ollut tärkein lajin kehitystä eteenpäin työntänyt voima. Sen perustat ovat yhtä lailla yhteiskunnalliset kuin urheilulliset, kuten Aalto (1992) ja Mesikämmen (2002) ovat aiemmin osoittaneet. Jääkiekko edusti luonteeltaan uuteen elämäntyyliin sopivaa nopeaa ja aggressiivista peliä. Kiekko erottui lopulta muista lajeista joukkueiden, jäähallien ja kasvavan kansainvälisen menestyksen myötä. Kehitystä ja kovuutta symboloivassa, keinotekoisessa sekä nopeassa lajissa yhdistyivät kaupunkilaisten elämän arvot ja teemat, jotka nostivat lajin uuden ajan suosikiksi. Sen sijaan Valkosen (1997) väitteelle, että taustalla vaikuttaisi Pohjois-Amerikan ihailu, ei nykytutkimuksesta löydy tukea.

Olen kahdessa artikkelissani kuvannut suomalaisen jääkiekkoilun kehitystä 1900-luvulla yhteiskuntamme läpikäymien murroskausien yhteydessä. Lähestymiskulmani on keskittynyt liikuntapaikkarakentamiseen, joka on sopinut hyvin edellä mainitun vuorovaikutussuhteen kuvaamiseen. Kokonaiskuvan täydentämiseksi jatkotutkimuksissa on aiheellista keskittyä siihen, miten lajin ja yhteiskunnan muutokset ovat ilmenneet jääkiekon muilla merkittävillä osa-alueilla, kuten kansainvälistymisessä, ammattilaistumisessa sekä jääkiekko-vaikuttajien luomissa verkostoissa.

Jääkiekkoilun tulevaisuudessa ammattilaistumisprosessin voi ennustaa levittäytyvän entistä syvemmillä tasoilla. Lajin kansainväliset sarjarjestelmät ovat sen sijaan olleet toistuvasti vastatuulella ja viimeisimmän kehityksen valossa näyttäisikin siltä, että lajin vahvuus on enemmän lokaalisuudessa kuin globaalisuudessa. Jääkiekkoilun, ja isossa kuvassa koko urheilu- ja liikuntakulttuurimme ymmärtäminen osana omaa yhteiskuntaamme auttaakin urheilupäättäjiä tehostamaan toimintaansa ja löytämään tulevaisuuden kasvun siemenet Suomesta ilman väkijoukkoja pyrkimyksiä kohti ulkomaita.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Suomen Urheiluarkisto, Helsinki

Suomen Jääkiekkoliitto

Toimintakertomukset (TK) 1942–2011

Kilpailukertomukset (KK) 1948–1991

Kansallisarkisto, Helsinki

Opetusministeriö: Valtion urheilulautakunta (VUL)

Pöytäkirjat liitteineen 1920–1966

Valtion urheiluneuvosto (VUN)

Pöytäkirjat liitteineen 1967–1991

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Aalto, S. 1992. Jokerit liukkaalla jäällä: 25 vuotta Jokeri-kiekkoa. Helsinki: Team-Erica.

Forss, R. Honkavaara, A. Tamminen, J. & Wahlsten, J. (toim.) 1980. Suuri Jääkiekkoteos 2. Saarijärvi: Oy Scandia Kirjat Ab.

Hannikainen, M. 2008. Lapiotarvasta näyttöpäätteelle. Teoksessa Häggman, K. Kuisma, M. Marckola, P. Pulma, P. Kuosmanen, R-L. & Forslund, R. (toim.) Suomalaisen arjen historia: hyvinvoinnin Suomi. Porvoo: WSOY.

Heiskanen, B. & Salmi, H. (toim.) 2015. Kiekkokansa. Helsinki: Teos.

Ilmanen, K. 1996. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Jyväskylän yliopisto. Studies in sport, physical education, and health 43.

Hentilä, S. 1984. Suomen työläisurheilun historia II. Hämeenlinna. Arvi A. Karisto Oy.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Joensuun yliopisto. Väitöskirja.

Isotalo, K. 2013. "Ja sieltä alkaa valkoinen vyöry tulla!" Tutkimus jääkiekosta ja SM-liigasta osana suomalaista huippu-urheilua. Helsingin yliopisto. Pro gradu.

Isotalo, K. 2015. Luonnon armoilta hallin suojiin: Jääkiekon ensi askeleet kansallislajiksi. Teoksessa Roiko-Jokela, H. Sironen, E. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2015. Porvoo: Bookwell Oy.

Kokkonen, J. 2008. Kansakunnat kilpasilla: urheilu nationalismin kanavana ja

lähteenä Suomessa 1900–1952. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Kokkonen, J. 2010. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 165.

Kokkonen, J. 2013. Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lämsä, J. 2011. Lions on the Ice: the success story of Finnish ice hockey. Teoksessa Anderen, S. & Ronglan, L. (toim.) Nordic elite sport – same ambitions, different tracks. Copenhagen Business School Press.

Majasaari, M. 1994. Pitkä laukaus. Porilaisen jääkiekkoilun historia. Pori: Satakunnan Kirjateollisuus Oy.

Mennander, A. & Mennander, P. 2003. Leijonien tarina. Suomen Jääkiekkoliiton historia 1929–2001. Helsinki: Ajatus Kirjat.

Mesikämmen, J. 2002. Luonnonjäältä areenoille, intohimosta leipäpuuksi – Ammattilaisuus suomalaisessa jääkiekkokulttuurissa ja kiekkoväen kertomuksissa. Turun yliopisto. Pro gradu.

Nygrén, H. 1980. Jääkenttäsaatiö 1954–1979. Helsinki: Mainosrengas Oy.

Therborn, G. 2012. The World – A Beginner's Guide. Cambridge: Polity Press Ltd.

Valkonen, E. 1997. Kuka kontrolloi peliä?: Kansainvälisen jääkiekkotoiminnan kehitys olympia-aatteesta suurvaltapolitiikan ja kaupallisuuden kautta ammattiviihteeksi. Turun yliopisto. Lisensiaattitutkielma.

Vasara, E. 2004. Valtion liikuntahallinnon historia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Wacklin, M. 2005. Kirvesrinnat – Tapparan tarina. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Willamo, R. 2006. Kokonaisvaltainen lähestymistapa ympäristönsuojelutieteessä. Sisällön moniulotteisuus ympäristönsuojelijan haasteena. Helsingin yliopisto. Environmentalica Fennica 23.

LEHDET

Nuutila, S. 3/1992. Urheiluelämän erotuomari. Valmennus & Kunto.

Jokinen, J. 29.7.1993. SVUL:n kohtalolla käydään kauppaa. Turun Sanomat.

Hakkaraainen, K. 22.1.2016. Urheilujohto antaisi Bluesille vuokratukea. Helsingin Sanomat.

MUUT JULKAISUT

Liikuntapaikkarakentamisen avustushakemukset 2000–2008

Liikuntatoimen tilastoja 1989

Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalveluiden tilasta 2006. Kunnallisten liikuntapaikkojen käyttömaksupolitiikka aikuisten liikunnassa. Sisäministeriön julkaisu 31/2007

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 1988:22

INTERNET-LÄHTEET

<http://jaakiekkomuseo.vapriikki.fi/historia2.htm> (viitattu 1.10.2015)

HAASTATTELUT

Bogomoloff, Harry Helsingin jäähallin toimitusjohtaja 1974–2013, Jääkiekkoliiton jäähallivaliokunnan puheenjohtaja 1992–1998 ja liiton varapuheenjohtaja 1997–, 8.9.2016

Haukilahti, Timo Liikuntahallinnon toimistopäällikkö 1984–1992, neuvotteleva virkamies 1992–2000, 2002–2009, yksikön päällikkö 2002–2009 1984–2011, 10.11.2015.

Kummola, Kalervo SM-liigan toimitusjohtaja 1975–1987, Jääkiekkoliiton puheenjohtaja 1997–2015, 13.10.2015.

Stubb, Göran Jääkiekkoliiton toimitusjohtaja 1976–1983, 12.11.2012.